

ומוסיפה הגמרא להקשות: **והאיכא** בטומאת אשה **הא** דאמר רבי יהושע בן לוי!?

דאמר רבי יהושע בן לוי: אם אירע שאשה מעוברת **עברה בנהר, והפילה, ואינה יודעת** אם מה שהפילה היה ולד, או רוח בעלמא, הרי דינה כילדת ולד, שהיא **מביאה קרבן יולדת**, ובכלל קרבנה מביאה גם חטאת העוף שמולקים אותה, **ונאכל הקרבן, ואפילו שרק קרבן שנמלק בציפורן נאכל אבל עוף חולין שנמלק נעשה נבילה, אמרינן "הלך אחר רוב נשים", ורוב נשים ולד מעליא ילדן, ונוקטים בודאי שהפילה ולד מעליא ולא רוח וחיבת קרבן.**

וקרבן זה בא על טומאת לידה, ומדוע אינו נמנה בכלל הדברים שהלכו בהם אחרי הרוב כודאי?

ומיישבת הגמרא: **מתניתין קאמרינן!** שישנם שלשה מימרות של תנאים שהולכים אחרי הרוב, **אבל "שמעתתא"** שאמרו אמוראים **לא קאמרינן**, ורבי יהושע בן לוי אמורא הוא.

וחוזרת הגמרא להקשות: והרי רבי יהושע בן לוי לא אמר את דינו מעצמו אלא נלמד מברייטא.

ומבאר הגמרא מהי הברייטא:

והא כי אתא רבין, אמר: מתיב רבי יוסי בר רבי חנינא על דינו של רבי יהושע בן לוי ממתניתא שעסקה בדין אשה **טועה** שלא יודעת מתי ילדה, [וכמפורש בסמוך], והוסיף רבין — **ולא ידענא מאי תיובתיה** שהקשה רבי יוסי ממתניתא זו על רבי יהושע בן לוי.

מאי לאו, לא תיובתיה אלא סייעתא שכוונתו של רבין לא היתה רק לומר שאין קושיה מאותה מתניתא על רבי יהושע בן לוי, אלא להיפך, שיש סייעתא⁽¹⁶³⁾ לדבריו מאותה מתניתא. ואם כן יש מתניתא הסוברת כרבי יהושע בן לוי, ודינו מדברי התנאים הוא, ומדוע לא מנה אותה רבי יוחנן בנוסף לשלשת המקרים?

ומתרצת הגמרא: **לא! דלמא** כוונתו של רבין היתה לומר — **דלא תיובתא ולא סייעתא**⁽¹⁶⁴⁾ איכא ממתניתא זו!

ודנה הגמרא: הני שלשה מקומות שאמר רבי יוחנן שהלכו בהם חכמים בתר הרוב לעשותם כודאי, ומשמע שרק בשלשה מקומות אלו נפסק מכח הרוב דין ודאי, ואילו במקומות אחרים אין נפסקת הלכה ודאית מכח הרוב — **למעוטי מאי?**

שמונים יום מהלידה. והשלימה מנין ימי הטוהר, וקיימא לן שספק ספיקא לקולא. ורק לשיטת רבי יהושע בן לוי שמכריעים מדין רוב שודאי ילדה ולד גמור, נשאר רק ספק אחד, ומובן מדוע מספק טמאה האשה.

164. הגמרא לא פירשה מדוע אין ראייה מהברייטא לרבי יהושע בן לוי, וביארו בתוספות [ד"ה "אלא"] שגם לרבי יהושע בן לוי קשה

מת ולא טומאת אשה. ותירצו שכיון שהאשה שהפילה היא שהביאה את המת לבית נחשב לטומאת אשה.

163. התוספות [ד"ה "אלא"] פירשו שהבינה הגמרא שישנה ראייה לרבי יהושע בן לוי, שלולי דבריו ישנם ב' צדדים לטהר, א. אם הפילה רוח ואינה יולדת כלל. ב. גם אם ילדה ולד גמור, כיון שאינה יודעת מתי ילדה, אפשר שכבר עברו

דתנן: תינוק הנמצא בצד העיסה, ובצק בידו, שודאי לנו שנגע התנוק בעיסה (166), אך יש ספק אם התינוק טמא או טהור – רבי מאיר מטהר את העיסה.

והכמים מטמאין אותה, לפי שדרכו של תינוק לטפח באשפה שנמצאים בה שרצים טמאים, ונטמא התינוק בנגיעה בהם, וכשנגע בעיסה לאחר מכן טימא אותה.

ואמרין [ושאלנו]: מאי טעמא דרבי מאיר שמטהר את העיסה, והרי ודאי שנגע בה התינוק, וודאי שדרכו של תינוק לטפח באשפה שיש בה שרצים?!

אילימא למעוטי רובא דאיבא חזקה בהדיה, שיש כנגד הרוב חזקה נגדית המרעת את כוחו של הרוב, וקא משמע לן דלא שרפינן עליה [על טומאה הנפסקת מכח רוב שיש נגדו חזקה] את התרומה! וזהו שאמר רבי יוחנן (165) שרק באותם שלשה מקומות פוסקים מכח הרוב דין טומאה ודאית, ולא במקום שנגד הרוב יש חזקה, שאז הולכים אחר הרוב רק כדין ספק.

והא כבר אמרה רבי יוחנן חדא זימנא, שאמר זאת כדין כללי להלכות טומאה, ובכללם טומאת אשה.

שהיתה שליא בבית, ואם היה ולד בשליא ודאי שנשתנה דין הבית, אם כן דין הבית מכאן והלאה תלוי בשליא, ואי אפשר ללכת אחר חזקת הבית. וכן ב"חתיכה" תירצו הרשב"א והריטב"א [כא, א] שאין חזקת טהרה של האשה מתנגדת לרוב כיון שודאי הפילה ודין האשה תלוי בדין ה"חתיכה".

166. רש"י ביאר שודאי נגע התינוק בעיסה וכל הספק הוא אם היה התינוק טהור. התוספות [ד"ה "רוב"] והרמב"ן חולקים ומפרשים שהספק הוא אם נגע התינוק בעיסה, אבל התינוק היה ודאי טמא.

הכרח הרמב"ן לחלוק על רש"י הוא שאם ודאי נגע התינוק בעיסה אין יותר לעיסה חזקה, שכשם שב"שליא" ביאר הרמב"ן שכיון שנכנסה שליא לבית אין יותר לבית חזקת טהרה ומכריע הרוב, ה"ה אחרי שנגע התינוק בעיסה תלוי דין העיסה בדין התינוק, ואבדה חזקת העיסה. והקשו האחרונים שהרמב"ן לקמן [כא, א] חולק על הרשב"א וסובר שאשה שהפילה חתיכה ואין ידוע מה היה מראה החתיכה נשארה האשה בחזקתה, ואפילו שדין האשה תלוי בדין

שיש ספק ספיקא להתיר את ה"טועה" שאפשר שילדה זכר, ואפשר שלא ילדה בזוב. ובהכרח צריך לומר שהחמירו חכמים ולא רצו לסמוך על ספק ספיקא, ואם כן גם אם נחלוק על רבי יהושע בן לוי ויתווסף עוד ספק באשה, אפשר שהחמירו חכמים גם בג' ספיקות.

165. נחלקו הראשונים בטעם החילוק בין "מקור" "שליה" "וחתיכה" סומכים בהם על הרוב כודאי אף על פי שמתנגדת לו חזקה, לבין שאר המקומות שהכרעות הרוב היא רק בספק.

התוספות [ד"ה "למעוטי", ובעמוד א ד"ה "אחר"] סוברים שבכח הרוב להכריע בודאי כנגד החזקה, ובכל המקומות שלא סומכים בהם על הרוב, אין הרוב רוב גמור וחלש הוא מסתם רוב.

הרמב"ן הרשב"א והריטב"א סוברים שכל דיני רוב שהוזכרו בסוגיתנו שווים הם, וגם רוב גמור אין בכוחו להכריע בודאי כנגד חזקה. וג' המקומות שמנה רבי יוחנן ששורפים תרומה אין בהם חזקה שמתנגדת לרוב. ואף על פי ש"בשליא" יש לבית חזקת טהרה, חידשו הראשונים יסוד בדיני חזקה, שכיון שוודאי

וביארנו: קסבר רבי מאיר: רוב תינוקות [ולא כל תינוקות] מטפחין באשפה, ומיעוט תינוקות אין מטפחין באשפה.

ועיסה זו — בחזקת טהורה עומדת, ונוגדת חזקת הטהרה את הכרעת הרוב.

ולכן, סבר רבי מאיר שאומרים: סמוך מיעוטא של תינוקות שאין מטפחין לחזקה של טהרת העיסה⁽¹⁶⁷⁾, ואיתרע ליה רובא!

וכיון שאין הרוב לבדו יכול להכריע את החזקה בצירוף המיעוט. ונשאר הדבר בספק מטהרים. [שכן הוא הדין בספק טומאה הבאה⁽¹⁶⁸⁾ על ידי מי שאין לו דעת].

ורבנן, החולקים על רבי מאיר, קסברי כי מיעוטא — כמאן דליתיה דמי! שאין המיעוט נחשב גורם שיש להתחשב בו עד שהוא יכול להצטרף לחזקה כנגד הרוב.

ולכן, נשארה החזקה לבדה כנגד הרוב.

סובר רבי מאיר שאין לסמוך על הרוב, מדוע הצריך לסמוך המיעוט לחזקה כדי לטהר. ותירצו שמדאורייתא מודה רבי מאיר שסומכים על הרוב, ורק רבנן הם שהחמירו לחשוש למיעוט, ולכן בסוגיתנו שרוצה רבי מאיר להקל ולטהר, הוצרך לדין "חזקה" שהיא מרעת את הרוב מדאורייתא.

ובבית הלוי [ב, כג] הקשה שבגמרא בחולין [פו, א] מבואר שטעמו של רבי מאיר שסמך מיעוט לחזקה הוא משום שסובר שאין סומכים על הרוב, ולתוספות שרק מדרבנן אין סומכים הרוב כיצד תלתה הגמרא סמוך מיעוטא לחזקה שהוא דין דאורייתא בדין דרבנן. ותירץ שמחלוקת רבי מאיר וחכמים היא בגדר דין רוב דאורייתא, שרבנן סברו שנתחדש שצד המיעוט הוא כלא קיים, ורבי מאיר סבר שחידשה התורה שאף על פי שישנו צד כמיעוט אפשר לנהוג כרוב, ומטעם זה סבר שסומכים מיעוט לחזקה, שהמיעוט גם הוא צד קיים. ומטעם זה גם החומרה שהחמירו רבנן לא לסמוך על הרוב, שייכת יותר לשיטת רבי מאיר מאשר לרבנן שסברו שהמיעוט אינו צד כלל.

168. התוספות [ד"ה "סמוך"] הרמב"ן הרשב"א כתבו שגם לרבי מאיר אין החזקה והמיעוט עדיפים מהרוב אלא שקולים הם,

החתיכה שידוע שהפילה. ובהגהות ר' איסר זלמן לרמב"ן [ב, א] הקשה סתירה נוספת בדברי הרמב"ן, שבאשה שמצאה דם סובר הרמב"ן שנשארה בחזקת טהרה, ואפילו שודאי יצא ממנה דם.

ותירץ בקהילות יעקב [כתובות, טו] שסובר הרמב"ן שבודאי נגע לא בטלה החזקה אלא רק הורעה ואינה עומדת כנגד הרוב, ולכן בדין ב, א וכא, א שהספק שקול הולכים אחרי החזקה, ובסוגיתנו שיש רוב כנגד הולכים בודאי אחרי הרוב. וראה בשו"ת נפש חיה [יו"ד, סג, א"ב], ובחזו"א [טהרות ג, ד] ובקובץ שיעורים [חלק ב, ב, ג], מה שכתבו בישוב סתירת דברי הרמב"ן.

התוספות הקשו על רש"י שדרך הגמרא לנקוט בלשון 'מטפחין', כנגיעה באוכל ובמשקה. ומה שלא הקשו כרמב"ן הוא כשיטתם שגם בודאי נגע נשארה החזקה, וכמבואר במה שכתבו בד"ה "למעוטי" שרוב תינוקות מטפחין אינו רוב גמור, ולכן אין סומכים על הרוב, ולא ביארו כרמב"ן שהחזקה בטלה משום שודאי נגע בעיסה.

167. בגמרא בחולין [יא, ב] מבואר שסובר רבי מאיר שאין סומכים על הרוב. והקשו התוספות [חולין פו, ב ד"ה "סמוך"] שאם גם בלא חזקה

אין שורפין את התרומה מכח רוב תינוקות מטפחין באשפה [והיינו, שאין אותו הרוב יוצר חזקה ודאית להחזיק את התינוקות כודאי טמאים], ומדוע היה צריך רבי יוחנן לחזור ולומר שרק באותם שלשת מקומות עשו את הכרעת הרוב כודאי ולא בשאר המקומות?!

ומכח קושיה זאת, משינין: **אלא**, כונת רבי יוחנן שאמר שרק בג' מקומות הולכים אחרי הרוב, היתה **למעוטי רובא דרבי יהודה**: והיינו, שאף על גב שמצינו שסבר רבי יהודה [בענין שיבואר לקמן] שהולכים אחרי הרוב, מקובל היה לרבי יוחנן שרבי יהודה אמר לתלות⁽¹⁷⁰⁾ ולא לשרוף.

ומבאר הגמרא מהו הרוב שחידש רבי יהודה:

דתנן: אשה המפלת חתיכה של בשר שאין בה צורה של ولد, הרי —

ורובא, וחזקה שכנגד הרוב — רובא עדיף! ובדעת רבנן שהרוב עדיף נחלקו האמוראים:

ואמר ריש לקיש משום רבי אושעיא בהסבר משנה זו: **זו היא** [חזקת התינוקות המטפחים באשפה, שאנו מחזיקים מכח רוב התינוקות המטפחים באשפה את כל התינוקות להיות מוחזקים כטמאים] **חזקה גמורה, ששורפין עליה את התרומה מדין ודאי!**

ואלו **רבי יוחנן אמר**: אין זו חזקה ששורפין עליה את התרומה! והיינו, שרוב התינוקות המטפחים באשפה אינו יוצר חזקת טומאה גמורה⁽¹⁶⁹⁾, ואין לשרוף מכח חזקה [הנובעת מרוב שכזה] את התרומה כדין טומאה ודאית.

והושלמה כאן הקושיא: שהרי כאן כבר אמר רבי יוחנן שאין הרוב שיש חזקה כנגדו מכריע את הדין כודאי בהלכות טומאה, ולכן

למעוטי] ביארו שכל רוב עדיף מחזקה צריכים לפרש שרוב תינוקות גרע. והרמב"ן שפירש שבג' מקומות שמנה רבי יוחנן החזקה גרועה ורק שם עדיף הרוב, יכול לפרש שברוב תינוקות מטפחין שהחזקה טובה אין שורפים.

ובבית הלוי [חלק ב, כג. ד"ה "ובזה"] הקשה מהתוספות בבכורות [כ, ב] הסוברים שגם לרבנן אמרינן סמוך מועוטא לחזקה לחומרא וכשיטת הרמב"ן והרשב"א, וסותרים למה שכתבו בסוגיתנו.

170. **רש"י והרמב"ן** פירשו שגם בתירוץ זה נשאר פירוש דברי רבי יוחנן שבא למעט רוב אחר שאין סומכים עליו לשריפת תרומה, ורוב זה הוא רוב דרבי יהודה. והרשב"א והריטב"א מפרשים ששינתה הגמרא לגמרי בתירוץ זה את

והטעם שמטהר ר"מ בסוגיתנו הוא מדין ספק טומאה בדבר שאין בו דעת לישאל. ואולם **בריטב"א** [ד"ה ורבנן] מבואר שהחזקה והרוב שקולים ומכריע המיעוט, כלומר שהחזקה והמיעוט יחד בכוחם להכריע נגד הרוב. וצ"ע ממה שכתב הריטב"א [ד"ה סמוך] שר"מ מטהר רק משום שאין דעת לישאל.

169. נחלקו הראשונים מדוע אין סומכים על רוב תינוקות מטפחין לשרוף תרומה, **התוספות** [ד"ה "מיעוטא"] ביארו שרוב תינוקות מטפחין אינו רוב גמור. והרמב"ן והרשב"א [יבמות קיט, ב] סוברים שרבנן החמירו בשריפת תרומה לחשוש לחזקה גם במקום שיש רוב. ומחלוקתם זו תלויה במחלוקתם בביאור דברי רבי יוחנן "בג' מקומות הלכו חכמים", שהתוספות [ד"ה

רבי יהודה ובמחלוקתו עם חכמים, שאם היה מראה החתיכה כמראה של ארבע מיני דמים טמאים — דברי הכל טמאה!

שאפילו תנא קמא סובר שהחתיכה נחשבת לדם נדה, ומטמאה אותה כנדה הרואה דם.

אבל אם היה מראה החתיכה כמראה של שאר דמים טהורים — דברי הכל טהורה!

לא נחלקו רבי יהודה ותנא קמא אלא יט-א כשהפילה, ואינה יודעת מה הפילה לפי שאבדה אותה חתיכת בשר ואין אנו יודעים אם היה מראה כשל דם טהור או כשל דם טמא.

רבי יהודה סבר — זיל בתר המראה של רוב חתיכות הבשר שמפילה אשה. ומראהן של רוב חתיכות שמפילה האשה — של ארבע מיני דמים טמאים הויין! ולכן מטמאה רבי יהודה.

ואילו רבנן סברי: "זיל בתר רוב חתיכות" — לא אמרינן! (171) שלדעתם אין לרוב החתיכות מראה דם טמא.

ורבי יוחנן, באומרו שבאותם שלשה מקומות בלבד הלכו אחר הרוב, בא להשמיענו כי לרבי יהודה ההולך בחתיכות בשר של מפלת

אם יש עמה דם — טמאה המפלת משום ראיית דם נדה, ולא משום טומאת יולדת, לפי שכל אשה המפלת חתיכת בשר שאין לו צורת ולד אין זו לידה ואינה מיטמאת בטומאת לידה.

ואם לאו, שלא היה עמה דם, הרי היא טהורה לגמרי.

רבי יהודה אומר: בין כך ובין כך [בין אם יצאה עמה דם ובין לא] הרי היא טמאה משום נדה!

ואמר רב יהודה אמר שמואל בביאור שיטת רבי יהודה: לא טמא רבי יהודה משום נידה עקב יציאת חתיכת הבשר לבדה אלא בחתיכה של ארבע מיני דמים, שמראה חתיכת הבשר הוא כמראה של אחד מארבע מראות דם טמא [השנויים במשנה לקמן י"ט א] שסבר רבי יהודה שלחתיכת הבשר שהפילה יש דין דם ולא דין בשר, והרי היא טמאה בטומאת נדה כדין הרואה דם נדה.

אבל אם היה המראה של החתיכה כמראה של שאר מיני דמים שאינם מטמאים בטומאת נדה — הרי הוא טהורה לגמרי, בין מטומאת נדות ובין מטומאת יולדת.

ואלו רבי יוחנן אומר: ביאור אחר בשיטת

אם אין רוב חתיכות טמאות שיכריע לטמא, לא יצא הדבר מידי ספק, ומדוע טהרו חכמים לגמרי. ותירצו שסוברים רבנן שישנו רוב להפך שרוב חתיכות אינן ממראה טמא.

הרשב"א [כא, א] הביא בשם רש"י שאין רוב לטהר, ומודים רבנן שישנו ספק איסור, וכל מחלוקתם עם רבי יהודה היא רק במה שטמא בודאי. ובתוס' רי"ד ביאר שלזה כוונת רש"י

פירוש דברי רבי יוחנן, ומתרת הגמרא שרבי יוחנן חולק על רבי יהודה, ופוסק כרבנן שלא הלכו אחר רוב חתיכות מד' מיני דמים. ופירוש מימרת רבי יוחנן למסקנא הוא, שבג' מקומות הלכו חכמים אחר הרוב, ובמקום אחר שהוא חתיכה שאין ידוע מה היה צבעה אין כלל רוב.

171. הקשו התוספות [כא, א ד"ה "ורבנן"] שגם